

ท่องเที่ยวที่มีโรงแรม รีสอร์ทเกิดขึ้นมากมายแทนที่ความงดงามของบรรยากาศเก่า ๆ ของชุมชน (ผู้จัดการออนไลน์, 2552) จากสภาพการณ์นี้เอง ทำให้เกิดกระแสความต้องการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยอาศัยด้วยความร่วมมือของชุมชนเป็นสำคัญ และชุมชนจะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางที่คอยประสานให้ภาครัฐ ภาคเอกชน และนักท่องเที่ยวตระหนักถึงคุณค่าของ การอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ ของชุมชน สอดคล้องแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ที่เน้นเรื่องความสมดุลและความยั่งยืน โดยให้ความสำคัญการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม มีการใช้ต้นทุนทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้นทุนทางสังคมและต้นทุนทางเศรษฐกิจอย่างคุ้มค่าเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตของท้องถิ่นที่ดำรง

จังหวัดน่านเป็นจังหวัดหนึ่งในดินแดนภาคเหนือ เป็นที่รู้จักทั่วไปในนาม “ดินแดนแห่งล้านนาตะวันออก” ที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนความหลากหลายในกลุ่มชาติพันธุ์ (ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ, 2545) ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวภาคเหนือ ปี พ.ศ. 2551 – 2554 โดยจัดให้จังหวัดน่านเป็นจังหวัดที่มีความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการผจญภัย รวมถึงด้านการท่องเที่ยวเชิงอารยธรรมล้านนา (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2551) จากการที่จังหวัดน่านยังเป็นเมืองที่คงไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างมั่นคงและไม่แปรเปลี่ยนไปตามกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่มากนัก ทำให้นักท่องเที่ยวหันมาให้ความสนใจในการเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดน่านเพิ่มมากขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2550 มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติหลั่งไหลเข้ามาในจังหวัดน่านสูงถึง 418,642 คน (สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคเหนือ เขต 2, 2552) ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตท้องถิ่น ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดน่านจึงต้องมีการวางแผนและกำหนดขั้นตอนการพัฒนาอย่างระมัดระวังจากทุกฝ่ายเพื่อให้การท่องเที่ยวพัฒนาตามแนวทางของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริง

สำหรับ อำเภอท่าวังผา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแหล่งหนึ่งของจังหวัดน่าน เนื่องจากมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาตินันทบุรี ดอยยาว บ่อน้ำร้อนน้ำทิพย์ เป็นต้น ทรัพยากรด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณี เช่น พิธีบวงสรวงเจ้าพ่อบ้านแม่บ้าน พิธีบวงสรวงเจ้าหลวงเมืองลำ การทอผ้าไทลื้อแบบดั้งเดิม สถาปัตยกรรมไทลื้อวัดหนองบัว และวัฒนธรรมไทยพวน เป็นต้น และด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทอผ้า การทำขันโตกถวาย และการตีมีด เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้นอำเภอท่าวังผายังมีความพร้อมด้านที่พักที่มี

ลักษณะเป็นโฮมสเตย์(Home Stay) โดยที่แพคเกจโฮมสเตย์ได้รับการพัฒนาจนได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย จากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว, 2551) และมีความพร้อมด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชนเผ่าเมี่ยนที่ยังคงเอกลักษณ์ดั้งเดิมที่หาชมได้ยาก เชื่อมชมการเพาะปลูกและผลิตกาแฟ รวมถึงการเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติอีกด้วย แม้ว่าอำเภอท่าวังผาจะมีความพร้อมด้านศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย แต่ประสิทธิภาพในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังมีไม่เพียงพอ เนื่องจากประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม (นภาพรณ ทังบุญ, 2546) ทั้งการรวมกลุ่มร่วมกันของชุมชนในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวยังไม่เด่นชัดนัก (ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ, 2545) เช่นเดียวกับความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ยังเป็นแบบหลวม ๆ (สง่า อินชา, สัมภาษณ์, 5 กันยายน 2552) ซึ่งอาจนำไปสู่อุปสรรคสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน เนื่องจากขาดความรู้ ความเข้าใจและความตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ท้องถิ่นอย่างรู้คุณค่า

จากข้อมูลดังกล่าวนี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนท่าวังผาในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน โดยอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชน ประชาชน และนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สามารถเอื้อประโยชน์แก่การพัฒนาเศรษฐกิจ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตท้องถิ่นไปพร้อมๆกัน

วัตถุประสงค์ที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนท่าวังผาในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

คำสำคัญ

การมีส่วนร่วม, ชุมชน, การจัดการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, อำเภอท่าวังผา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในด้าน ทรัพยากรการท่องเที่ยว การเข้าถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยว (คมนาคม) สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ (ที่พัก ร้านอาหาร ธุรกิจ นำเที่ยวและมัคคุเทศก์ สิ่งอำนวยความสะดวก สินค้าของที่ระลึก ประชาสัมพันธ์ และความปลอดภัย) ที่เป็นทรัพยากรที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

2. ศึกษาด้านแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ของอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน โดยยึดหลักดังนี้ 1) การพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 2) การพัฒนาการให้บริการการศึกษา 3) การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน 4) การพัฒนาการส่งเสริมการตลาด 5) การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานและบริการท่องเที่ยว และ 6) การพัฒนา การส่งเสริมการลงทุน

3. ศึกษาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐภาคเอกชน และผู้นำชุมชน ในด้าน การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ตั้งแต่ขั้นตัดสินใจริเริ่มโครงการ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการดำเนินการ และขั้นตอนการประเมินผล ตลอดจนถึงการสนับสนุน จากนักท่องเที่ยวที่มีส่วนผลักดันทำให้โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ

คำจำกัดความของการวิจัย

แนวทางการพัฒนา หมายถึง หลักปฏิบัติในการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนท่าวังผา จังหวัดน่านเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยตระหนักถึงความ สมดุลในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ยึดหลัก 6 ประการ คือ การจัดการทรัพยากร การท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม การให้บริการการศึกษา และการสร้างจิตสำนึก การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในท้องถิ่น การส่งเสริมการตลาดและการนำเที่ยว โครงสร้างพื้นฐานและบริการ การท่องเที่ยว และดำเนินนโยบายการส่งเสริมการลงทุน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเยี่ยมชมและศึกษา ความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรด้านวิถีชีวิตและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรกิจกรรม และทรัพยากรด้านการบริการท่องเที่ยวของอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน โดยเคารพและตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีคุณค่าเหล่านี้

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง กระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบเพื่อ
ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน
โดยยึดหลัก 6 ประการ คือ การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม การให้บริการ
การศึกษาและการสร้างจิตสำนึก การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น การส่งเสริมการตลาดและ
การนำเที่ยว โครงสร้างพื้นฐานและบริการท่องเที่ยว และด้านนโยบายการส่งเสริมการลงทุน

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนา
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ร่วมกับภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้นำชุมชน
ตลอดจนนักท่องเที่ยว ตั้งแต่ขั้นการมีส่วนร่วมระดับการตัดสินใจก่อนริเริ่มการพัฒนาการท่องเที่ยว
การมีส่วนร่วมระดับการวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว
การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง ทรัพยากรทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม
มหกรรมประเพณีและวิถีชีวิต และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ปรากฏอยู่ในอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย



ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. นำผลที่ได้จากการวิจัยมาเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยอาศัยมีส่วนร่วมของชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และนักท่องเที่ยวของอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน
2. เป็นแนวทางให้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถนำผลจากการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมที่ใกล้เคียงกัน